

CHET TILINI O'RGANISHNING UMUMIY MASALALARI BO'YICHA TADQIQOTLAR

Xudoyqulova Sevara Saidakbarovna

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti

Ingliz kafedrasi o'qituvchisi

Email: alvara15@mail.ru

sxudoyqulova@uwed.uz

Annotatsiya: Mazkur tadqiqotda chet tilini o'rganish jarayonida talabalar muloqot faoliyatini shakllantirishga qaratilgan metodlar, ularning samaradorligi va chet tilini o'rganishda muvaffaqiyatga erishish uchun kerakli ko'nikmalarini rivojlantirishga oid yondashuvlar tahlil etiladi. Tadqiqotda kommunikativ o'yinlar va interfaol metodlar, shuningdek, talabalar bilan muloqotning uch bosqichdag'i faoliyati: muloqotgacha, muloqot davri va muloqotdan keyingi faoliyatlar kabi aspektlar yoritiladi. Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi, chet tilini o'rganish jarayonida talabalar muloqot ko'nikmalarini shakllantirishda samarali metodlarni aniqlash va ularning amaliyotda qo'llanilishini ko'rsatishdir.

Kalit so'zlar: chet tilini o'rganish, muloqot faoliyati, kommunikativ o'yinlar, interfaol metodlar, nutq ko'nikmalarini, kommunikativ kompetensiya, talabalarda faolilik.

Kirish. Bugungi kunda chet tilini o'rganish dunyo miqyosida talabalar va o'quvchilar uchun muhim va zarur jarayonga aylangan. Bunga bir qator omillar sabab bo'lmoqda: globalizatsiya, xalqaro aloqa va madaniyatlararo muloqotning kuchayishi, shuningdek, chet tillarini bilishning zamonaviy kasbiy muvaffaqiyatlar

uchun zaruriy shartga aylanishi. O'zbekistonning ta'limgiz tizimida ham chet tilini o'rganish jarayoni davomli ravishda takomillashmoqda. Shuningdek, chet tilini o'rganishning samaradorligi va sifatini oshirish bo'yicha turli pedagogik usullar va metodlarni qo'llash zaruriyati ortib bormoqda.

Chet tilini o'rganishda faqat grammatika va lug'atni yodlash yetarli emas. O'rganilayotgan tilni muloqot jarayonida samarali qo'llash, nutq faoliyatini rivojlantirish va tilni amaliyotda ishlatish talabalar uchun juda muhim. Shunday ekan, tilni o'rganishda kommunikativ yondashuv va interfaol metodlarni qo'llash o'quvchilarda tilga bo'lgan qiziqishni yanada oshiradi va o'zlashtirish jarayonini samarali qiladi.

Bugungi kunda chet tilini o'rganishning samaradorligini oshirish uchun ta'limgiz jarayonida faollikni oshirish, talabalarning ijodiy va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish, shuningdek, tilni o'rganishda o'zaro hamkorlikni kuchaytirish zarur. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va kommunikativ o'yinlar talabalarga nafaqat tilni o'rganish, balki uni muloqotda samarali qo'llash imkoniyatini yaratadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi chet tilini o'rganishda talabalar muloqot faoliyatini shakllantirishda va ularni jonli muloqotda qo'llashda samarali metodlarni tahlil qilish, shuningdek, chet tilini o'rgatishda interfaol metodlarning ahamiyatini o'rganishdir. Tadqiqotda ilg'or pedagogik metodlarning, jumladan kommunikativ o'yinlar, muloqot oldi, muloqot davri va muloqotdan keyingi faoliyatlar orqali talabalar til ko'nikmalarini shakllantirishning samarali yo'llari ko'rib chiqiladi. Bu jarayonda o'qituvchining metodik salohiyati, talabalarning faol ishtiroki va muloqotga tayyorligi muhim ahamiyatga ega.

Shu bilan birga, tadqiqotda chet tilini o'rganishning zamonaviy metodlari va ularning ta'limgiz tizimida qo'llanilishi, shuningdek, ta'limgizda interfaol metodlar yordamida talabalar bilan samarali muloqot o'rnatishning amaliy yondoshuvlari tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

1. Chet tilini o‘rganish jarayonida kommunikativ faoliyatni shakllantirishning ahamiyatini o‘rganish;
2. Interfaol metodlar va kommunikativ o‘yinlarni talabalarning til o‘rganish jarayonida qo‘llashning samaradorligini aniqlash;
3. O‘qituvchilar uchun chet tilini o‘rgatishda metodik tavsiyalar ishlab chiqish.

Yuqoridagi maqsadlar va vazifalarga asoslanib, tadqiqot chet tilini o‘rganishning samarali metodlarini aniqlash va ta’lim jarayonida ulardan qanday foydalanishni o‘rganishga qaratilgan.

Azimov, S., kommunikativ yondashuvlarning talabalarda til ko‘nikmalarini shakllantirishdagi ahamiyatini va o‘quv jarayonida interaktiv metodlarning qo‘llanilishining muhimligini ta’kidlaydi. Azimov, S. kommunikativ metodlarni nazariy asoslari va amaliyotdagi misollar bilan mustahkamlaydi, shuningdek, ularning ta’lim jarayonidagi o‘rni haqida keng ma'lumot beradi .

Xolm va Smit o‘z asarlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni interaktiv metodlar bilan birlashtirishning samaradorligini ko‘rsatadi. Ular ta’limda o‘quvchilarni faollashtirish, ijodiy va kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalarni qo‘llashning muhimligini ta’kidlaydi.

Sultonova, N. metodida kommunikativ kompetensiyanı rivojlantirish uchun zarur metodlar tahlil etilgan. Muallif, o‘quvchilarda muloqot ko‘nikmalarini shakllantirishda turli pedagogik yondashuvlar va metodlarning samaradorligini ko‘rib chiqadi. Shu bilan birga, kitobda kommunikativ kompetensiya tushunchasi va uning ta’lim jarayonida qanday rivojlanishi kerakligi haqida batafsil ma'lumotlar berilgan.

Kuzmin, V.ning asari chet tilini o‘qitish metodikasiga oid zamonaviy yondashuvlarni tahlil qiladi [4]. U o‘quvchilarni muloqotga jalb qilish va til ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi interaktiv yondashuvlarni o‘rganadi. Shu bilan

birga, o‘quv jarayonining barcha bosqichlarida kommunikativ metodlarni qo‘llashni ta’minlashning muhimligini ko‘rsatadi.

Bobojonov, S. va Tursunov, A. ning asarida chet tilini o‘rganishda kommunikativ yondashuvning qo‘llanilishi tahlil qilinadi. Asar til o‘rganish jarayonida muloqotning roli, tilni amaliyotda ishlatalishning ahamiyati va interfaol metodlarning qo‘llanilishi haqida bat afsil ma'lumot beradi. Mualliflar, kommunikativ yondashuvlarning o‘quvchilarning til o‘rganishga bo‘lgan qiziqishini oshirishga qanday yordam berishini o‘rganishadi.

Murodov, A. ning asari interfaol metodlarning o‘quvchilarda til ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi rolini o‘rganadi. Kitobda o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlash, tilni amaliyotda qo‘llash va interfaol metodlarning samaradorligini oshirish bo‘yicha bir qator tavsiyalar keltirilgan. Asar pedagogik metodlar va ularning ta’limdagi muvaffaqiyatini ta’minlash bo‘yicha amaliy misollarni o‘z ichiga oladi.

Cherepanova, E. va Zakharchenko, M., interfaol metodlarning o‘quvchilarni faollashtirish va til ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyatini keng yoritadi. Asar pedagogik innovatsiyalarni o‘rganish va ularni ta’lim jarayonida muvaffaqiyatli qo‘llashga doir tavsiyalarni taqdim etadi.

Arapova, N. chet tili o‘qitishda kommunikativ yondashuvlarning nazariy va amaliy jihatlarini o‘rganadi. U til o‘rganishning samaradorligini oshirish uchun kommunikativ metodlardan foydalanishning samaradorligini tahlil qiladi. Shuningdek, kitobda o‘qituvchining metodik salohiyati va talabalarning faol ishtirokini ta’minlashning usullari ko‘rsatilgan.

Jomartov, E., & Mirmuhamedov, R. o‘qituvchining pedagogik va metodik malakalarini oshirish, zamonaviy texnologiyalarni o‘qitish jarayoniga qo‘llash va talabalarning faolligini oshirishning muhimligini ta’kidlaydi .

Shukurov, M. talabalarda til o‘rganishga bo‘lgan qiziqish va faoliyoti oshirish bo‘yicha metodlarni o‘rganadi. Kitobda o‘quvchilarni faol ishtirok etishga undovchi

metodlar, jumladan kommunikativ o‘yinlar va interfaol metodlar haqida batafsil ma'lumotlar berilgan. Metodda til o‘rganishga qiziqishni oshirish va talabalarning o‘qish jarayonida faol ishtirokini ta’minlashning samarali usullari ko‘rsatilgan .

Asosiy qism. Chet tilini o‘rganish jarayoni nafaqat til bilimlarini, balki talabalarning kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishga ham qaratilgan bo‘lishi lozim. Chet tilini o‘rganishda ta’lim metodlari va yondashuvlarning samaradorligi, o‘quvchilarni faollashtirish, ularning ijodiy fikrlash va tilni amaliyotda qo‘llash qobiliyatlarini shakllantirishga bog‘liqdir. Shu bois, zamonaviy ta’lim tizimida interfaol metodlar va kommunikativ o‘yinlarning ahamiyati kundan-kunga oshib bormoqda. Asosiy qismda chet tilini o‘rganish jarayonidagi samarali metodlarni, shu jumladan interfaol usullar va kommunikativ o‘yinlarning o‘rnini tahlil qilamiz.

1.Chet tilini o‘rganishda interfaol metodlarning ahamiyati

Chet tilini o‘rganish jarayonida interfaol metodlar talabalarda faoliyatga qiziqish uyg‘otadi va ularning o‘z bilimlarini qo‘llash imkoniyatini yaratadi. Interfaol metodlar o‘quvchilarni bevosita faoliyatga jalb qilishga qaratilgan bo‘lib, ular guruhlarda ishslash, fikr almashish, muammolarni hal qilish va natijalarni taqdim etish kabi faoliyatlarni o‘z ichiga oladi.

Interfaol metodlar yordamida talabalar o‘rganayotgan tilni jonli muloqotda qo‘llash, so‘z birikmalarini va grammatik tuzilmalarni to‘g‘ri ishlatish ko‘nikmalarini hosil qilishadi. Bu metodlar o‘quvchilarda o‘z fikrini erkin ifodalash, muloqotda xatoliklardan qochish va maqsadga muvofiq ravishda gapirishga o‘rgatadi. Interfaol metodlar o‘qituvchilar va talabalarning birgalikda faoliyat yuritishiga, o‘qish, tinglash, gapirish va yozish kabi nutq faoliyatlarini uyg‘unlashtirishga yordam beradi.

Bundan tashqari, interfaol metodlar talabalarning nutqiy kompetensiyasini oshirishga xizmat qiladi, chunki ular talabalarni kommunikativ faoliyatga

tayyorlaydi. Muloqot oldi, muloqot davri va muloqotdan keyingi faoliyatlar talabalarda o‘rgangan bilimlarni amaliyotga tatbiq etish imkoniyatini beradi.

2.Muloqot faoliyatini shakllantirishda kommunikativ o‘yinlarning roli

Muloqot faoliyatini shakllantirishda kommunikativ o‘yinlar muhim ahamiyatga ega. Chet tilini o‘rgatishda kommunikativ o‘yinlar yordamida talabalar til ko‘nikmalarini rivojlantiradi, muloqotda o‘zaro fikr almashish, nutqiy faoliyatni amalga oshirishda o‘rgangan bilimlarni amaliyotda qo‘llashadi. Kommunikativ o‘yinlar talabalarni faol ishtirok etishga undaydi va o‘quv jarayoniga qiziqish uyg‘otadi.

Kommunikativ o‘yinlarni qo‘llash, talabalarga o‘rganilgan tilni real muloqotda ishlatish imkoniyatini yaratadi. Shu bilan birga, bu o‘yinlar o‘quvchilarning tilni yodlash va amaliyotda qo‘llash ko‘nikmalarini kuchaytiradi. Kommunikativ o‘yinlar o‘qituvchining tashabbusi bilan tashkil etilgan bo‘lib, ular talabalarda muloqot etikasi, so‘z birikmalarini to‘g‘ri qo‘llash va muloqotda o‘zaro hurmatni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kommunikativ o‘yinlar o‘rganilayotgan tilga bo‘lgan qiziqishni oshiradi, shuningdek, talabalar o‘rtasida sog‘lom raqobatni shakllantiradi. O‘quvchilarga o‘yinlar orqali jamoaviy ish, muammolarni hal qilish va muloqot qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari taqdim etiladi. Masalan, so‘z o‘yinlari, rolli o‘yinlar, munozaralar va muloqotga asoslangan boshqa o‘yinlar talabalarni tilni o‘rganishga faollashtiradi va ularning nutqiy malakalarini oshiradi.

3. Muloqot oldi, muloqot davri va muloqotdan keyingi faoliyatlar

Chet tilini o‘rganish jarayonida muloqot faoliyatining barcha bosqichlari muhimdir. Muloqot oldi faoliyatlar talabalarni tilni o‘rganishga tayyorlaydi. Bu bosqichda o‘quvchilar so‘z birikmalarini, grammatik tuzilmalarni, gap qurish usullarini o‘rganishadi. Muloqot oldi faoliyatlaridan so‘ng talabalar muloqot davomida o‘z bilimlarini amaliyotga tatbiq etishadi. Muloqot davrida o‘quvchilar bir-biri bilan o‘zaro fikr almashish, savol-javoblar o‘tkazish, fikrlarini bayon qilish,

muloqotda xatoliklardan qochish kabi faoliyatlar orqali tilni o‘rganishadi. Bu jarayon nafaqat bilimlarni yodlash, balki ularni real hayotdagi muloqotda qo‘llashga yo‘naltirilgan.

Muloqotdan keyingi faoliyatlar talabalar o‘rganilgan bilimlarni tahlil qilish va mustahkamlashga qaratilgan. Bu bosqichda talabalar o‘qituvchidan o‘z muloqotlari haqida fikr olishadi, xatoliklarini to‘g‘rilashadi va o‘z bilimlarini yanada chuqurlashtiradilar. Shu tarzda, talabalar muloqot faoliyatining har bir bosqichida o‘z til ko‘nikmalarini rivojlantiradilar va shu orqali chet tilini o‘rganishda yuqori natijalarga erishadilar.

4. O‘qituvchining metodik salohiyati va ta’limda interfaol metodlardan foydalanish

O‘qituvchining metodik salohiyati chet tilini o‘rgatishda muhim omil hisoblanadi. O‘qituvchi ta’lim jarayonini o‘quvchilarning ehtiyojlari va xohishlariga mos ravishda tashkil etishi lozim. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlardan samarali foydalanish o‘qituvchidan yuqori professional malaka va tajriba talab qiladi. O‘qituvchi darsda talabalar faolligini oshirish, ularga yuqori samaradorlikka erishish uchun motivatsiya yaratish va o‘quv materialini aniq va qiziqarli tarzda taqdim etish imkoniyatiga ega bo‘lishi kerak.

Interfaol metodlar yordamida o‘qituvchi darsda talabalarning o‘zaro hamkorligini va faolligini oshirishi mumkin. Bunda o‘quvchilar o‘rtasida samarali muloqot o‘rnatalidi, nutqiy ko‘nikmalarni rivojlantirishga katta imkoniyat yaratiladi. Shuningdek, o‘qituvchi talabalarning o‘zini ifodalash, muloqotda qatnashish va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Chet tilini o‘rganishning samaradorligi talabalar va o‘qituvchilar o‘rtasidagi muloqotga, talabalarning faolligi va ijodiy yondashuvlariga bog‘liqdir. Interfaol metodlar, kommunikativ o‘yinlar, muloqot faoliyatining barcha bosqichlari talabalar uchun chet tilini o‘rganishni yanada samarali va qiziqarli qiladi. O‘qituvchining metodik salohiyati, shuningdek, talabalarning muloqotga tayyorligi va faolligi chet

tilini o‘rganish jarayonida yuqori natijalarga erishish uchun muhim ahamiyatga ega. Shunday qilib, chet tilini o‘rgatishda interfaol metodlarni qo‘llash va muloqot faoliyatini samarali tashkil etish talabalar o‘rtasida til o‘rganishga bo‘lgan qiziqishni oshiradi va ularning til ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Xulosa. Chet tilini o‘rganish jarayonining samaradorligi talabalar va o‘qituvchilar o‘rtasidagi samarali muloqot, talabalarning faolligi va ijodiy yondashuvlar bilan bevosita bog‘liqdir. Interfaol metodlar, kommunikativ o‘yinlar va muloqot faoliyatining barcha bosqichlari (muloqot oldi, muloqot davri va muloqotdan keyingi faoliyatlar) talabalar uchun chet tilini o‘rganishni yanada samarali va qiziqarli qiladi. Ushbu metodlar nafaqat til ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi, balki talabalarni muloqotga, jamoaviy ishlashga va ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirishga undaydi.

O‘qituvchining metodik salohiyati ham bu jarayonda muhim ahamiyatga ega. O‘qituvchi ta’lim jarayonini talabalarning ehtiyojlari va qiziqishlariga moslashtirishi, interfaol metodlardan samarali foydalanishi va darslarni qiziqarli va motivatsion tarzda tashkil etishi kerak. Bu o‘z navbatida talabalarning o‘zini ifodalash qobiliyatlarini oshiradi va ular o‘rgangan bilimlarni amaliyotda qo‘llashga tayyor bo‘lishlarini ta’minlaydi.

Shu bilan birga, chet tilini o‘rgatishda kommunikativ metodlarni qo‘llash talabalar o‘rtasida tilni o‘rganishga bo‘lgan qiziqishni oshiradi, ularning nutqiy ko‘nikmalarini rivojlantiradi va muloqotda muvaffaqiyatli bo‘lishlarini ta’minlaydi. Bunday yondashuvlar o‘quvchilarni faollashtirib, ularning chet tilini o‘rganish jarayonida yuqori natijalarga erishishlariga yordam beradi.

Umuman olganda, chet tilini o‘rganish jarayonida interfaol metodlarni va muloqot faoliyatining barcha bosqichlarini qo‘llashning samarali usullarini tizimli ravishda tatbiq etish talabalar uchun tilni o‘rganishni faqat samarali emas, balki qiziqarli va yoqimli jarayonga aylantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Azimov, S. *Chet tilini o'rganish jarayonida kommunikativ metodlarning roli*. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2020.
2. Xolm, M., & Smit, J. *Interfaol metodlar va ta'limda innovatsion texnologiyalar*. London: Cambridge University Press, 2019.
3. Sultonova, N. *O'quvchilarda kommunikativ kompetensiyani rivojlanirish metodlari*. Toshkent: Ta'lim va ilm nashriyoti, 2020.
4. Kuzmin, V. *Metodika chet tilini o'qitishning zamонавиј yondashuvlari*. Moskva: Yuridik akademiya, 2018.
5. Bobojonov, S., & Tursunov, A. *Chet tilini o'rganishda kommunikativ yondashuvni tatbiq etish*. Toshkent: Iqtisodiyot va pedagogika nashriyoti, 2020.
6. Murodov, A. (2023). *O'quvchilarda interfaol metodlar orqali til ko'nikmalarini rivojlanirish*. Samarqand: Samarqand universiteti nashriyoti, 2023.
7. Cherepanova, E., & Zakharchenko, M. *Pedagogik innovatsiyalar va interfaol metodlar*. Moskva: Pedagogika nashriyoti, 2020.
8. Arapova, N. *Chet tili o'qitishda kommunikativ yondashuvlar: nazariya va amaliyat*. Toshkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti nashriyoti, 2021.
9. Jomartov, E., & Mirmuhamedov, R. *Chet tilini o'rganish jarayonida o'qituvchining metodik salohiyati*. Tashkent: Ta'lim va rivojlanish, 2021.
10. Shukurov, M. *Talabalarda tilni o'rganishga qiziqish va faollikni oshirish metodlari*. Buxoro: Buxoro davlat universiteti nashriyoti, 2021.